

František Palacký

(1798 – 1876)

Dějiny národu českého v Čechách i v Moravě (1848 – 1876) – obsáhlé pětisvazkové dějepisné dílo

České dějiny od osídlení české země jednou z větví keltského kmene Bójů, „po nichž potom i země tato Bojův zemí (Boiohemum, Böhemia, Bohemia) nazvána jest“ ve 4. stol. př. n. l. do roku 1526, kdy na český trůn nastoupili Habsburkové.

Palackého dějepisectví bylo velmi uznávané po celé 19. století. Vlivné bylo například jeho pojetí smyslu dějin českého národa. Smysl českých dějin chápe Palacký jako neustálé zápolení s Němci, jako „pojímání a zamítání způsobův a řádův německých od Čechův“, jako soupeření dvou národních charakterů. Základním charakterovým rysem Němců je podle Palackého je pánovitost a uzurpátorství: „**Bažení po zboží a panství** [tj. majetku a moci], **nikoliv pak cit nebo potřeba svobody**, ozbrojovaly silné rámě jeho.“ Hlavním rysem české a vůbec slovanské duše je naproti tomu demokratičnost a mírumilovnost: „**Volnost a rovnost všech občanů** mezi sebou, co synů téže rodiny, byly hlavní známka starých Slovanův [...] **nebaživ po výboji sotva sám brániti se uměl; žádaje v pokoji požívati ourod pole svého.**“ Vrchol českých dějin shledává Palacký v husitství, jehož podstatou byl podle něj boj za zmíněnou demokratičnost.

Palackého Dějiny nejsou pouze dílem odborným, ale mají i umělecké kvality. To je patrné například na velmi sugestivním vyličení popravy Jana Husa.

Bez odkladu na to následovalo vykonání nálezu. Když sbor pokračoval v jednání svém, Hus z rozkazu falckrabova veden jest z kostela i z města na popraviště; provodil ho zástup asi tisíců oděncův, u nesmírném divákův davu. Když vystoupil z kostela, viděl na hřbitově v ohni plápolati knihy své, usmál se tomu; i šel k smrti pevným krokem, žalmy spívaje aneb se modle, aniž bylo při něm znamení strachu aneb lítosti. Pro nesmírnou tlačenicí lidu krácel celý pochod jen z pozvolna i musel několikrát zastaviti se; v takových okamžicích pokoušel se Hus vyjádřiti se o věci své k okolostojícím. Konečně přišed na popraviště ku připravené hranici, zdálo se, jakoby rozveselil se ještě v duchu. Vrhnu se u prkna tlustého, k němuž přivázán býti měl, na kolena i modlil se hlasitě; při čemž když papírová koruna s hlavy se mu smekla, spatřiv ji usmál se. Někteří okolostojící připomenuli, nechtěliby ještě zpovídati se? čemuž potakav, však když kněz přistoupiv jen pod tou výminkou rozřešení dáti slíbil, jestliže odvolá, opět odepřel. Chtěl potom zase promluvit k lidu, čehož ale přítomný falckrabě nedopustil, kázav jej tudíž přivázati k prknu; jen to mu ještě dovoleno, že děkovav žalárným svým za jejich šetrné s ním nakládání, s nimi rozžehnat se mohl. Pak svlekše jej katové přivázali ho k prknu provazy i řetězy; když pak tváří k východu obrácen byl, a někteří z okolostojících to při kacíři za neslušné pokládali, otočen jest k západu. Dříví dvě řůry, slámou promíchané, rozloženy okolo něho

tak, že až pod krk ho kryly; pod nohy, ještě opoutané, podstrčeny také dvě otepě. V poslední okamžik přišel ještě od krále říšský maršalek Haupt z Pappenheimu a vyzval Husa u přítomnosti falckrabě Ludvíka konečně, aby odvoláním zachoval život i duši svou. Hus odpověděl, že cítí se v duši své nevinna, i že na té pravdě, kterouž poznáv učil a kázal, nyní vesele chce umřít. Tu páni oba tleskše rukama odešli, kat pak zapálil hranici. Děsný boj k smrti netrval dlouho; žalmy spívaje i k nebi hledě, brzy obklíčen byl plápolem odevšad vyrážejícím; vítr se zdvíhnuv šlehnul mu jej do tváře, tak že v několika okamžicích ani nehlesna zalknul se. Neohroženosti myslí ve všech těchto scénách dokázané obdivovali se i nejkrutější nepřátelé jeho.

Když falckrabě spatřil šaty Husovy ještě v rukou katových, kázal uvrhnouti je také do hořící ještě hranice, slíbujíc dáti jemu za to náhradu. Ale i všecken pozůstalý popel musel na popravišti pilně sebrán a do mímotekoucího Réyna vmetán býti, aby po nebožtíku nic nezůstalo, coby přátelé schováti, do Čech odnesti a tam co svatě mučenníkovy ostatky ve cti mítí mohli.